

Macrofaunanieuwsmail 67, 20 oktober 2006

Beste lezers,

Hier een najaarsuitgave van de nieuwsbrief. We mogen weer een nieuwe lezer verwelkomen.

Zonder kopij kan de nieuwsbrief niet verschijnen, dus.....

Zie je iets opmerkelijks, hoor je iets leuks, heb je ander nieuws laat het weten via

macrofauna@solcon.nl of www.macrofauna.web-log.nl

Veel leesplezier, Myra Swarte

In dit nummer:

Determinatiecursussen Chironomidae larven & poppen 2007.....	1
Nieuwe literatuur.....	2
Stel je voor.....	3
Gezamenlijke dag PHM en -NAP.....	3

Determinatiecursussen Chironomidae larven & poppen 2007

Tjeerd-Harm van den Hoek

Alterra – Centrum Ecosystemen, team zoetwaterecosystemen

In 2007 organiseren we een tweetal determinatiecursussen voor respectievelijk larven en poppen van de Chironomidae. De Chironomidae is een zeer omvangrijke groep. Daarom stellen we een tweetal voorwaarden om aan een van beide cursussen deel te nemen, deze zijn:

een deelnemer heeft parate kennis van de basale terminologie van Chironomidae larven of poppen en kan deze zonder problemen toepassen tijdens het determineren;

een deelnemer kan met behulp van determinatieliteratuur zowel subfamilies als de meest algemene genera zonder problemen onderscheiden.

Mensen die willen deelnemen, maar niet voldoen aan bovenstaande voorwaarden, stellen we verplicht om deel te nemen aan een eendaagse beginnerscursus. Ook determinandi die slechts enkele weken per jaar aan Chironomidae besteden of een update nodig hebben voor hun algemene kennis bevelen we aan om deze beginnerscursus te volgen. Een beginnerscursus vindt ongeveer 1 maand voor elke cursus plaats.

Voor zowel de beginnerscursus als de cursus voor gevorderden stellen we een reader beschikbaar van literatuur met daarin terminologie, algemene morfologie of andere reeds beschikbare kennis. We vragen de deelnemers de reader goed door te nemen. Op deze manier willen we basale kennis (terminologie / morfologie), in zoverre mogelijk, buiten de cursusdagen voor 'gevorderden' houden.

Overzicht data, specialisten en kosten:

cursus	data	specialist(en)	kosten
Chironomidae larven			
beginnerscursus	11 januari 2007	Henk Moller Pillot	€ 50,=
gevorderdencursus	1 & 2 februari 2007	Henk Moller Pillot, Hub Cuppen en derde specialist (onbekend)	€ 650,=
Chironomidae poppen			
beginnerscursus	12 september 2007	Henk Moller Pillot	€ 50,=
gevorderdencursus	11 & 12 oktober 2007	Henk Moller Pillot, Ronald Wilson & Leslie Ruse	€ 700,=

- Plaats :** beginnerscursussen: Alterra, Wageningen
gevorderdencursussen: Conferentiecentrum 'Holthurnse Hof', Berg en Dal
- Programma** :beginnerscursus:
: terminologie, algemene morfologie, literatuur.
gevorderdencursus:
1ste dag : introductie, toegepaste morfologie, update taxonomie, determinatie referentiemateriaal, recent onderzoek
2de dag : biologie, ecologie, determinatie eigen en referentiemateriaal
- Materiaal** : stereomicroscoop / microscoop en prepareermateriaal zelf meebrengen, er is ruim gelegenheid voor het bewerken van eigen materiaal.
- Voertaal** : Chironomidae larven : Nederlands
Chironomidae poppen: Engels & Nederlands
- Kosten** : Zie bovenstaande schema, genoemde kosten zijn inclusief, koffie, thee, lunch, diner en één overnachting (laatste beide zijn alleen van toepassing op een gevorderdencursus).
- Informatie** :Tjeerd-Harm van den Hoek
☎ (0317) 478725
✉ tjeerd-harm.vandehoek@wur.nl

Voor de cursus wordt referentiemateriaal ter beschikking gesteld die je na de cursus kan gebruiken voor je eigen collectie. Ook kan je eigen materiaal meenemen ter beoordeling. Informatie over de cursus vind je hieronder. Ook kan je mij bellen /mailen voor nadere informatie.

Je kan je opgeven door middel van het verzenden, faxen of mailen van het onderstaande opgaveformulier. Er is een beperkt aantal plaatsen beschikbaar, zodat tijdige opgave gewenst is. Na afloop van de cursus wordt een factuur verzonden. Opgave verplicht tot betaling / deelname, ook bij afwezigheid. Bij onvoldoende deelnemers zal de cursus niet doorgaan. Je zal dan hiervan op de hoogte worden gesteld.

Ken je collega's of mensen in je omgeving die mogelijk geïnteresseerd zijn maar nog niet bekend zijn met de determinatiecursussen van het team zoetwaterecosystemen of deze macrofaunanieuwsmail niet ontvangen: zou je deze informatie aan hun willen doorgeven? Alvast dank!

Nadere mededelingen over de locatie, route beschrijving en huishoudelijke zaken worden toegezonden na opgave.

Met vriendelijke groeten,

Tjeerd-Harm van den Hoek

Nieuwe literatuur

Van Harry Smit kreeg ik onderstaande link toegestuurd:

Süßwasserfauna von Mitteleuropa, Vol. 7/2-1 Chelicerata: Araneae / Acari I
2006, 400 Seiten, ISBN: 3-8274-1693-0 165,00 Euro

http://www.elsevier.de/artikel/895665&_osq=834303&_hsg=833825&_sg=833981CMS

Stel je voor

Martin Soesbergen (1960). Ik ben ecooloog en heb gestudeerd aan de UvA. Daarna ben ik werkzaam geweest bij het RIN (tegenwoordig Alterra) en bij AquaSense. Nu ben ik adviseur bij Rijswaterstaat, Dienst Weg- en Waterbouwkunde. Mijn bemoeyenis met macrofauna is vooral het gebruik van gegevens om de waarde van oevers te beoordelen. Macrofauna is daarbij een van de groepen die gebruikt worden, naast vegetatie, vis en soms amfibieën en vogels. Het veldwerk en de determinaties worden uitbesteedt. Verder heb ik enkele stagairs begeleid die ook aan macrofauna en oevers hebben gewerkt. In mijn vrije tijd hou ik mij bezig met bodemfauna (pissebedden, miljoenpoten en duizendpoten) en kieuwpootkreeften en ben ik schilder (surrealist). Een voorbeeld van het werk is te vinden in bijgaand artikel.

Met vriendelijke groet,

Martin Soesbergen.

DE BETEKENIS VAN NATUURVRIENDELIJKE OEVERS VOOR DE MACROFAUNA
NEDERLANDSE FAUNISTISCHE MEDEDELINGEN 21, 2004, p 123-136

Gezamenlijke dag PHM en -NAP

Op donderdag 12 oktober zijn de overleg groepen van hydrobiologisch medewerkers van het PHM en van het -NAP bijeen geweest in Lelystad. Het was een gevarieerde agenda met presentaties over bemonsteren voor de KRW, taxonomie en nomenclatuur, een nieuwe tabel voor de Tanypodinae en het gebruik van een veldcomputer. Hier volgt het verslag van de dag.

Opening

Na enig fileleed kon om 10.15 de dag worden geopend met een hartelijk welkom voor iedereen. Direct werd het woord gegeven aan Bart Reeze, specialist macro-evvertebraten bij het RIZA.

Bart Reeze: *“Met een kluitje in het riet”, Multi habitat bemonsteren met de KRW
(de presentatie is apart aan te vragen)*

Tijdens de presentatie waren er veel vragen, opmerkingen en aanvullingen; kortom een levendige discussie.

Na een korte koffiepauze werd de ochtend vervolgd door :

Henk Moller Pillot: *Tanypodinae, tabel en ecologie in voorbereiding*

Henk gaf een overzicht van deel 1 van de nieuwe handboeken die hij samen met Henk Vallenduuk gaat uitbrengen.

Hierbij legt Henk Vallenduuk zich vooral toe op de tabellen en Henk Moller Pillot neemt de ecologie voor zijn rekening.

In dit eerste deel zit ook een hoofdstuk over de algemeen ecologie van de Chironomiden. Hierin worden zaken besproken als de verschillende stadia, diapauze, het verzamelen, waarom fluctueren aantallen, microhabitats e.d.

Verder komt in dit deel de uitgebreide ecologie van de Tanypodinae en een nieuwe tabel, waarmee meerdere geslachten tot op soort gedetermineerd kunnen worden. Daarnaast komt er een matrixtabel en een uitgebreide beschrijving per soort.

Henk Vallenduuk heeft nieuwe soortkenmerken ontdekt op de verschillende larven. Er wordt meer gebruik gemaakt van andere determinatiekenmerken zoals de setae van de prothorax en het kopkenmerk de tentorial line of spot. Deze kenmerken zijn al zichtbaar onder een binoculair.

De tabel zal de komende tijd gestest gaan worden waarna begin 2007 alles gereed kan zijn voor de drukker.

Na deze uiteenzetting volgde een lunch, waarna het programma werd vervolgd met:

Henk Moller Pillot: *Taxonomie en nomenclatuur van de Chironomiden*

Hierin werd achtereenvolgens behandeld:

De stamboom, hoe komt deze tot stand en waaruit is deze opgebouwd.

Familia-subfamilia-tribus-genus-subgenus-species-subspecies

De eenheden aggregaat en group

Een group is een systematische eenheid. Daarentegen mag je verder iedere eenheid een aggregaat noemen.

Type uitleg en het gebruik van subgenus

Naamgeving: o.a.

De uitgang van de soortnaam is afhankelijk van het geslacht van de genusnaam.

Bij mannelijk = us; vrouwelijk = a en onzijdig = um

Daarnaast werden meerdere oorzaken en rareiteiten van "fouten" in naamgeving verteld.

Het belang van een juiste naamgeving is mede dat om verschillende datasets te kunnen vergelijken een juiste namenlijst een eerste vereiste is.

Arnold Veen, hoofd biologisch laboratorium RIZA, haakte met zijn verhaal hier op in:

Arnold Veen: *"Van TCN naar TWN" en mogelijkheden van een landelijke digitale referentiecollectie (de presentatie is apart aan te vragen)*

In de theepauze kon Rianne Trompetter, hydrobiologisch medewerker WS Hollandse Delta, de veldcomputer aansluiten op de beamer voor haar bijdrage:

Rianne Trompetter: *Hoe digitaal kan je werken in het veld?*

Rianne gaf een zeer beeldende presentatie van de veldcomputer. Hierbij liet ze direct de vele mogelijkheden zien.

De ingevoerde monsterpunten kunnen op kaart worden weergegeven, en dan ook nog op meerdere detailniveaus. Hierdoor is het vinden van een locatie erg gemakkelijk. Ook alle gegevens kunnen op de monsterlocatie worden ingevoerd.

Ter plekke in het veld kan ook een nieuwe lokatie direct worden aangemaakt.

Het apparaat, zo groot als een kleine labtop is regenbestendig.

Terug op het werk hoeft je dan geen lijsten meer over te typen, wat tijd en kans op fouten scheelt.

Zelf is ze erg enthousiast over het gebruik.

Nieuwe literatuur

Crustacea Atlas of Crayfish in Europe, C. Souty Grosset et al. ISBN 285653798
Bevat een sleutel, veel nieuwe soorten, ecologie en verspreidingskaartjes

Heteroptera Die Tierwelt Deutschlands; Wantzen teil 1 € 59,00
Veel beschrijvingen en ecologie. Bevat geen tabellen.
Dipsocoromorpha, Nepomorpha, Gerromorpha, Leptopodomorpha, Cimicomorpha
(Teil 1) mit Tingidae, Anthocoridae, Cimicidae und Reduviidae.

Arachnida Süßwasserfauna von Mitteleuropa, Vol. 7/2-1 Chelicerata: Araneae / Acari I
2006 400 Seiten, ISBN: 3-8274-1693-0 165,00 Euro

http://www.elsevier.de/artikel/895665&_osq=834303&_hsg=833825&_sg=833981CMS

Expert dagen

Hoe nu verder. Er waren meerdere ideeën voor het organiseren van een expertdag. Er is tijdens de vergadering een groepje van 3 leden gevormd om zo'n dag te organiseren. Hierin hebben zitting:

Joep de Koning van het HH Delfland; jdekoning@hhdelfland.nl

Ton van Haaren van AquaSense; Ton.vanHaaren@grontmij.nl

Mirjam Kuitert van RWS-RIZA m.kuitert@riza.rws.minvenw.nl

Tjeerd-Harm organiseert in 2007 een Chironomiden larven en een Chironomiden poppen cursus.

Zie macrofaunanieuwsbrief 67.

Barend deelt nog mee dat de determinatie literatuur lijst geheel is herzien. Binnenkort, nu echt, zal deze geplaatst worden op de WEW site.

Evaluatie van de dag

Er kwamen reacties als: erg de moeite waard, heel interessant, zeker voor herhaling vatbaar.

Om een beslissing te kunnen nemen hoe nu verder is een enquête toegevoegd.

ENQUETE GRAAG INVULLEN EN RETOURNEREN.

Om 16.10 werd de bijeenkomst gesloten.

Einde mafnieuwsmail 67 van oktobers 2006